

Максим Вакулєнко

Доктор філологічних наук, старший науковий співробітник, науковий дослідник

Дармштадтський університет прикладних наук «Вища школа Дармштадта»

Дармштадт, Німеччина

<https://orcid.org/0000-0003-0772-7950>maxvakul@yahoo.com

ПРОЄКТ СТАНДАРТУ ДЕРЖАВНОЇ МОВИ З ТРАНСЛІТЕРАЦІЇ

У статті представлено проєкт стандарту державної мови з транслітерації, який має забезпечити науково обґрунтовану, взаємно однозначну та міжнародно сумісну латинізацію українських текстів усіх історичних періодів. Дослідження виходить із потреби гармонізації українського мовного простору з європейськими нормами, передусім зі стандартом ISO 9:1995, а також із необхідності подолати наслідки тривалого панування російських і англійських моделей практичної транскрипції, що суперечать принципам транслітерації й викривлюють українську мовну традицію. Особлива увага приділяється історичному й екзистенційному вимірам проблеми: латинізація давньоукраїнських та староукраїнських текстів є невід'ємною умовою збереження тяглості писемної традиції та захисту української ідентичності у світовому гуманітарному дискурсі. Запропонований стандарт охоплює комплекс правил: транслітерацію кирилических текстів давньоукраїнського, староукраїнського та новоукраїнського періодів (дві паралельні системи – система А з діакритиками та система Б, яка використовує комбінації базових літер латинського алфавіту без діакритичних знаків), фонематичну транскрипцію сучасної української мови відповідно до Міжнародного фонетичного алфавіту та латинізацію фонетичних позначень радянського періоду. Обґрунтовано сферу застосування кожної системи (від наукових видань і картографії до телекомунікаційних сервісів, електронних ресурсів і документів, що посвідчують особу). Стандарт також узгоджується з чинним законодавством України та вимогами ООН щодо автентичності географічних назв. Результати статті засвідчують, що впровадження такого стандарту є необхідною умовою інтеграції української мови в сучасні технології опрацювання природної мови, підвищення її міжнародної видимості, забезпечення коректного цитування історичних джерел та уніфікації українських назв у світових інформаційних системах. Робота окреслює перспективи створення автоматизованого інструмента латинізації та визначає ключові напрямки подальших досліджень у царині комп'ютерної лінгвістики, фонетики та стандартизації.

Ключові слова: стандарт державної мови; транслітерація; латинізація; українська латиниця; фонетична транскрипція; Міжнародний фонетичний алфавіт.

1 ВСТУП

Постановка проблеми. Реальні перспективи євроінтеграції України відкривають нові можливості розвитку нашої держави і водночас породжують виклики. У контексті інтеграції української мови до кола мов Євросоюзу ідеться насамперед про забезпечення належної мовної взаємодії, яка сприятиме ефективній комунікації на міжнародному рівні та природному розвитку української мови. Така взаємодія передбачає, зокрема, латинізацію української мови, узгоджену з чинними в Європі нормами – насамперед транслітераційними стандартами на базі ISO 9:1995 (ISO 9). Своєю чергою, це забезпечить успішне залучення української мови в різноманітні сценарії опрацювання природної мови, які передбачають взаємнооднозначну латинізацію кирилических текстів (Shevchenko et al., 2023; Vakulenko, 2023; Vakulenko, 2024).

У культурно-історичному та екзистенційному планах важливо латинізувати історичні українські назви – староукраїнські та давньоукраїнські – таким чином, щоб вони відображали тяглість писемної традиції української мови як самостійної мови великого європейського народу, яка не зводиться до діалекту російської, англійської чи якої-небудь іншої мови.

Важливим досягненням української історичної науки є те, що декілька українських історичних та археологічних журналів – «Український нумізматичний щорічник», «Сторінки

історії», «Український історичний журнал», «Рукописна та книжкова спадщина України», «Історія науки і техніки», «Археологія» та «Східноєвропейський історичний вісник» - увійшли в міжнародну базу *Scopus*. Це справді велике досягнення, яке дає змогу транслювати у світовий науковий простір українське бачення нашої історії. Науковий підхід до цього процесу передбачає коректну транслітерацію бібліографічних даних щодо історичних пам'яток України та творів давньоукраїнського та староукраїнського періодів, зокрема назви публікацій, які мають для України екзистенційне значення (див. Зізаній 1596; Смотровий 1619; Бєрында 1627).

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Країни Європи прихильно ставляться до Міжнародного транслітераційного стандарту ISO 9:1995 (ISO 9) і виробили на його основі відповідні національні стандарти (NF Z46-001; ISO 843; ČSN ISO 9). Росія також використовує подібний стандарт у міжнародному спілкуванні, що забезпечує інтеграцію російської мови в європейський і світовий мовний простір. Тож використання Україною відповідного стандарту для латинізації своїх текстів було б виразним сигналом належності нашої держави до європейського простору в правовому, лінгвістичному, технологічному, історичному та екзистенційному планах. Це допоможе Україні зайняти належне місце у світовій славистиці та у світових мовно-інформаційних процесах.

На жаль, світова славистика на сьогодні перебуває під надмірним впливом російської мови, що поширюється також на прийняті в цій сфері транслітераційні правила (ESLL, 2024). Ці правила, зокрема, трактують староукраїнський та давньоукраїнський періоди як належні до російської та церковнослов'янської мов відповідно, а русинський діалект української мови розглядають нарівні з українською мовою. Ані давньоукраїнська, ані староукраїнська мови не мають свого представлення і в інших міжнародних стандартах транслітерації історичних текстів – у тому ж ISO 9:1995 і в стандарті Бібліотеки Конгресу США (Church Slavic, 2022). Щоправда, згадані стандарти містять літери церковнослов'янської мови, варіантом якої можна вважати давньоукраїнську мову – але реєстр цих літер далеко не повний. Наприклад, в ISO 9:1995 немає <Ѣ>, <ѣ>, <ѥ>, <Ѧ>, <ѧ> та інших букв давньоукраїнського (церковнослов'янського) алфавіту, а в стандарті Бібліотеки Конгресу США не вистачає літер <ѿ>, <Ѡ>, <ѡ>.

З незрозумілих причин в Україні досі застосовують таблицю практичної транскрипції на англійську мову, яка лежить в основі Постанови № 55 Кабінету Міністрів України «Про впорядкування транслітерації українського алфавіту латиницею» від 27 січня 2010 року (Постанова 2010). Слід розуміти, що латинізація з урахуванням граматики мови-реципієнта (з недосяжною метою забезпечити «легке» читання) є різновидом практичної транскрипції і не є транслітерацією (Вакуленко, 2015; Vakulenko, 2024). Таке сплутання понять свідчить про недостатній науковий рівень розробки, адже принципи транслітерації відомі не тільки укладачам транслітераційних стандартів: їх викладають на першому році навчання на філологічних факультетах у курсі «Вступ до мовознавства». Крім того, лінгвістично невинуватеною є орієнтація на англійську мову, яка посідає тільки третє місце в світі за кількістю носіїв мови (англ. *native speakers*). Тож мовна картина світу для більшості людства визначається зовсім не англійською мовою.

Основні причини непридатності цієї таблиці такі.

1. Постанова № 55 не містить букв давньоукраїнського та староукраїнського алфавітів – <Ѣ>, <ѣ>, <ѥ>, <Ѧ>, <ѧ> та інших, у той час як ці літери частково наявні в зорієнтованих на російську мову славістичних нормативних документах (Church Slavic, 2022; ESLL, 2024). Таким чином, використання цієї постанови для історичних текстів сприяє закріпленню необґрунтованого домінування російської мови.

2. Постанова № 55 непридатна й до сучасних текстів, оскільки не забезпечує основної вимоги транслітерації – взаємної однозначності (ізоморфності) вихідного й транслітерованого записів. Це є наслідком некоректної латинізації таких літер: **г** – **h** (уживання модифікатора **h** як окремої літери, що спричиняє неоднозначності при передачі слів із літерами **ж** – **zh**, **х** – **kh**, **ч** – **ch**, **ш** – **sh**), **є** – **Ye / ie** (представлення іншими літерами, різна форма латинізованого

представлення залежно від позиції літери в слові), **ї** – **i** (представлення іншою літерою), **й** – **y** / **i** (представлення іншими літерами, різна форма латинізованого представлення залежно від позиції літери в слові), **ц** – **ts** (представлення іншими літерами), **ь** – ігнорування, **ю** – **Yu** / **iu** (представлення іншими літерами, різна форма латинізованого представлення залежно від позиції літери в слові), **я** – **Ya** / **ia** (представлення іншими літерами, різна форма латинізованого представлення залежно від позиції літери в слові). Ці неоднозначності виникають для 8 з 33 літер українського алфавіту, що становить майже чверть від їхнього загального числа.

Через це помітну кількість романізованих українських назв неможливо ідентифікувати: *Гальченко* – *Галченко* (Halchenko), *Паньківська* – *Панківська* (Pankivska), *Польова* – *Полова* (Polova), *Лялько* – *Ліалко* (Lialko), *Возіанов* – *Возянов* (Vozianov), *Пії* – *Пій* (Pii), *Юрівка* – *Юр'івка* (Yurivka), *Лар'ін* – *Ларін* (Larin), *Левитський* – *Левицький* (Levytskyi) тощо. Крім таких слів, українські тексти можуть містити в собі спеціальні літерні позначення та аббревіатури. Тож ігнорування вимог взаємної однозначності та зворотливості робить відновлення вихідного тексту неможливим. Експоненційне зростання інформаційних потоків, значна частина яких потребує латинізації, робить подібні системи непридатними для теперішніх і майбутніх лінгвістичних технологій.

Така орієнтація на поширені світові мови – англійську та російську – ставить Україну в один ряд із країнами третього світу (Камерун, Мозамбік та інші), які до приходу завойовників своєї писемності не мали і тому змушені орієнтувати свою писемність на мову метрополії. Але ж українська мова має давні писемні традиції, які слід шанувати.

3. Назва Постанови № 55 – «Про впорядкування транслітерації українського алфавіту латиницею» – свідчить, що вона стосується виключно алфавіту, тобто впорядкованої послідовності окремих літер *a, b, ... ю, я, і* не є придатною для текстів (назв), які складаються з буквених комбінацій.

4. Закон України «Про забезпечення функціонування української мови як державної» (Закон 2025), вимагає латинізувати українські назви таким чином, щоб забезпечувати українське звучання. Тож Постанова № 55 є сумнівною і з правового погляду, оскільки зорієнтована не на українське, а на англійське та російське звучання. Зокрема, передача йотованих через «y» та «i», а «ц» через «ts» орієнтує читача на англійську вимову, а передача «ї» як «i» та відсутність знака м'якшення в суфіксах «ець» і «ськ» відтворює вимову російську: *Смець* – *Yemets*, *Донецьк* – *Donetsk*, *Південноукраїнськ* – *Pivdennoukrainsk*.

Єдиний чинний в Україні нормативний документ, який відповідає міжнародним вимогам до транслітераційних стандартів, узгоджується з вимогами Закону України «Про забезпечення функціонування української мови як державної» та містить усі літери давньоукраїнського та староукраїнського алфавітів – це національний транслітераційний стандарт ДСТУ 9112:2021 «Інформація і документація. Кирилично-латинична транслітерація і латинично-кирилична ретранслітерація українських текстів. Правила написання» (ДСТУ 9112). Важливо також, що цей стандарт забезпечує, відповідно до вимог резолюцій ООН IV/20 «Про зменшення кількості екзонімів» і V/13 «Про переважність національних форм географічних назв» використання автентичних українських назв, не спотворених впливом інших мов.

У роботах (Vakulenko, 2024; Вакуленко, 2025 SP) було обґрунтовано необхідність широкого впровадження ДСТУ 9112:2021, в основі якого лежить рішення Транслітераційної комісії від 16 листопада 2000 року – найвищого органу України в питаннях транслітерації. При цьому слід урахувати, що практичне здійснення такого впровадження передбачає, згідно з Законом України «Про забезпечення функціонування української мови як державної», затвердження на його основі стандарту державної мови з транслітерації. Такий стандарт повинен містити також правила латинізації фонетичної транскрипції, що забезпечує, відповідно до цього закону, правильну вимову українських назв. Закон України «Про забезпечення функціонування української мови як державної» регулює також завдання вивчення української мови та її поширення у світі, які потребують наявності стандартизованої фонематичної транскрипції українських текстів відповідно до Міжнародного фонетичного алфавіту (Вакуленко, 2025 BeS).

З огляду на фундаментальну роль фонетичних досліджень для функціонування та розвитку мов (Калита & Тараненко 2008), у роботах (Вакуленко, 2015; Vakulenko, 2018; Vakulenko, 2019; Vakulenko, 2022; Vakulenko, 2024 ICMRSS; Вакуленко, 2025 SP) було отримано важливі результати, необхідні для вироблення правил фонемізації українських текстів та латинізації фонетичної транскрипції української мови.

У цій статті ми пропонуємо проєкт *стандарту державної мови з транслітерації*, який охоплює правила транслітерації українських текстів різних історичних періодів, правила фонемізації сучасних українських текстів і правила латинізації фонетичної транскрипції українських звуків.

Мета статті полягає в тому, щоб обґрунтувати та представити проєкт стандарту державної мови з транслітерації, який забезпечує науково обґрунтовану латинізацію українських текстів відповідно до міжнародних вимог для використання у міжнародному спілкуванні та в телекомунікаційних мережах.

2 МЕТОДИ

До таблиць транслітерації українських текстів було застосовано транслітераційний метод, розвинений на принципах транслітерації, які базуються на вимогах міжнародних транслітераційних стандартів (ISO 9; NF Z46-001) і були затверджені Держстандартом України 18 жовтня 1995 року:

- системність;
- точність;
- взаємна однозначність;
- зворотливість;
- безпосередність;
- традиційність;
- нормативність;
- кодовність (Вакуленко, 2015, сс. 242-243).

Таблицю *латинізації фонетичної транскрипції* розроблено за допомогою методу транскрибування з використанням Міжнародного фонетичного алфавіту (IPA, 2018) і фонетичних даних, отриманих у роботах (Вакуленко, 2015; Vakulenko, 2018; Vakulenko, 2019; Vakulenko, 2024 ICMRSS; Вакуленко, 2025 SP).

Таблицю *фонемізації українських текстів* розроблено на основі методу транскрибування з використанням Міжнародного фонетичного алфавіту (IPA 2018) і фонетичних даних, отриманих у роботах (Вакуленко, 2015; Vakulenko, 2018; Vakulenko, 2019; Vakulenko, 2022).

3 РЕЗУЛЬТАТИ Й ОБГОВОРЕННЯ

Стандарт державної мови з транслітерації (далі – Стандарт) визначає принципи та правила транслітерації українських кирилических текстів латиницею. Він застосовується до текстів, що містять як звичайні, так і фонетичні знаки, і забезпечує їх коректну передачу засобами латинського алфавіту.

Стандарт відповідає вимогам Закону України «Про забезпечення функціонування української мови як державної», зокрема:

- п. 6в і 6є ст. 3 – щодо використання української мови в міжнародному спілкуванні та її вивчення за кордоном;
- ст. 36, 40, 41 – щодо правопису власних назв, географічних об'єктів, імен і прізвищ;
- ст. 7 – щодо поширення української мови у світі.

Стандарт базується на:

- чинному національному стандарті ДСТУ 9112:2021 (NEQ ISO 9:1995);
- сучасних фонетичних дослідженнях, визнаних у світовій мовознавчій практиці.

Таблиця 1 Стандарту призначена для транслітерації текстів, написаних давньоукраїнським алфавітом (X ст. – третя чверть XIV ст.).

Таблиця 2 призначена для транслітерації текстів, написаних староукраїнським алфавітом (остання чверть XIV ст. – 1798 рік).

Таблиця 3 призначена для транслітерації текстів, написаних новоукраїнським алфавітом (від 1798 року і дотепер).

Таблиця 4 містить приклади транслітерації латиницею давньоукраїнських і староукраїнських текстів.

Таблиця 5 наводить приклади транслітерації сучасних українських топонімів.

Таблиця 6 подає правила фонематичної транскрипції сучасного українського алфавіту, необхідні для забезпечення коректної вимови українських назв у міжнародній комунікації, для інтеграції української фонетики у світовий мовний простір та для фонетичних досліджень.

Таблиця 7 містить правила латинізації фонетичних позначень радянського періоду для звуків української мови, що необхідно для інтеграції української фонетики у світовий мовний простір і для викладання української мови в Україні та за кордоном.

Таблиці 1–3 Стандарту містять дві системи транслітерації: систему А (з діакритичними знаками) і систему Б (з використанням літерних комбінацій). Ці системи застосовують для таких цілей.

Система А (Таблиці 1–3):

- друкована продукція (книги, журнали, буклети, альманахи, довідники, географічні карти, атласи тощо),
- контент сайтів,
- інформаційні системи,
- історичні пам'ятки.

Система А (тільки Таблиця 3):

- назви транспортних засобів та інших об'єктів, які належать Україні,
- бланки організацій,
- вивіски,
- поштові марки,
- адреси на поштовині.

Система Б (Таблиці 1–3):

- електронна пошта,
- адреси сайтів і вебсторінок,
- скрипти комп'ютерних програм,
- багатомовні текстові корпуси,
- бібліографічні записи.

Система Б (тільки Таблиця 3):

- документи, які засвідчують особу,
- дорожні щити,
- назви міст в аеропортах.

Стандарт державної мови з транслітерації обов'язковий для застосування в усіх сферах, визначених Законом України «Про забезпечення функціонування української мови як державної».

Оскільки Постанова Кабінету Міністрів № 55 від 27 січня 2010 року суперечить вимогам Закону України «Про забезпечення функціонування української мови як державної» і вже не відповідає потребам часу, визнати її такою, що втратила чинність.

Таблиця 1. Правила транслітерації давньоукраїнських текстів (X ст. – третя чверть XIV ст.)

№	Кирилиця		Латиниця А		Латиниця Б		Примітки
1	а	А	a	A	a	A	
2	б	Б	b	B	b	B	
3	в	В	v	V	v	V	
4	г	Г	g	G	g	G	
5	д	Д	d	D	d	D	
6	є	Є	ê	Ê	ew	Ew	
7	ж	Ж	ž	Ž	zh	Zh	
8	с	С	ȝ	Ț	zdh	Zdh	
9	з	З	z	Z	zw	Zw	
10	и	И	i	I	i	I	
11	і	І	î	Î	ih	Ih	
12	ї	Ї	ï	Ï	ji	Ji	
13	ћ	Ћ	h	H	ghj	Ghj	
14	к	К	k	K	k	K	
15	л	Л	l	L	l	L	
16	м	М	m	M	m	M	
17	н	Н	ñ	Ñ	n'	N'	
18	о	О	o	O	o	O	
19	п	П	p	P	p	P	
20	р	Р	r	R	r	R	
21	с	С	s	S	s	S	
22	т	Т	t	T	t	T	
23	уу	Уу	ũ	Ũ	uwh	Uwh	
24	Ѹ	Ѹ	8	8	uw	Uw	
25	ф	Ф	f	F	f	F	
26	х	Х	x	X	kh	Kh	
27	Ѡ	Ѡ	ō	Ō	ow	Ow	
28	ѡ	ѡ	ō	Ō	otw	Otw	
29	Ѣ	Ѣ	ē	Ē	owh	Owh	
30	ц	Ц	c	C	c	C	
31	ч	Ч	č	Č	ch	Ch	
32	ѡ	ѡ	q	Q	q	Q	
33	ш	Ш	š	Š	sh	Sh	
34	щ	Щ	š	Š	shh	Shh	
35	ѣ	ѣ	ě	Ě	oh	Oh	
36	Ѥ	Ѥ	ŷ	Ŷ	ywh	Ywh	
37	Ѧ	Ѧ	j	J	j	J	
38	ѧ	ѧ	j	J	j'	J'	Перед є Є, и И, Ѧ Ѧ, ж Ж В ізольованій позиції
39	Ѩ	Ѩ	ĵ	Ĵ	hj	HJ	
40	ѩ	ѩ	ē	Ē	ieh	Ieh	
41	ю	Ю	ju	Ju	ju	Ju	
42	Ѫ	Ѫ	ĵa	Ĵa	jah	Jah	
43	ѫ	ѫ	ĵe	Ĵe	ihe	Ihe	
44	Ѭ	Ѭ	ä	Ä	jaw	Jaw	
45	ѭ	ѭ	ü	Ü	juw	Juw	
46	Ѯ	Ѯ	ĵä	Ĵä	jwaw	Jwaw	
47	ѯ	ѯ	ĵü	Ĵü	jwuw	Jwuw	
48	Ѱ	Ѱ	k	K	xh	Xh	

Кінець табл. 1

49	ψ	Ψ	β	Р	ph	Ph	
50	ϑ	Θ	ῑ	ῒ	fh	Fh	
51	ϕ	Φ	ϕ	ϕ	yh	Yh	

Таблиця 2. Правила транслітерації староукраїнських текстів
(остання чверть XIV ст. – 1798 р.)

№	Кирилиця	Латиниця А	Латиниця Б	Примітки
1	а А	a A	a A	
2	б Б	b B	b B	
3	б Б	b' B'	b' B'	Перед й Й
4	в В	v V	v V	
5	в В	v' V'	v' V'	Перед й Й
6	г Г	ǵ Ğ	gh Gh	
7	г Г	ǵ' Ğ'	gh' Gh'	Перед й Й
8	г Г	g G	g G	
9	г Г	g' G'	g' G'	Перед й Й
10	д Д	d D	d D	
11	д Д	d' D'	d' D'	Перед й Й
12	є Є	ê Ê	ew Ew	
13	ж Ж	ž Ž	zh Zh	
14	ж Ж	ž' Ž'	zh' Zh'	Перед й Й
15	з З	z Z	zdh Zdh	
16	з З	z' Z'	zdh' Zdh'	Перед й Й
17	з З	z Z	zw Zw	
18	з З	z' Z'	zw' Zw'	Перед й Й
19	з З	z Z	z Z	
20	з З	z' Z'	z' Z'	Перед й Й
21	и И	y Y	y Y	
22	і І	î Î	ih Ih	
23	і І	í Í	i' I'	У запозиченнях із грецької мови
24	ї Ї	ï Ì	ji Ji	
25	й Й	j J	j J	
26	й Й	j' J'	j' J'	Перед у У, 8 8
27	к К	k K	k K	
28	к К	k' K'	k' K'	Перед й Й
29	л Л	l L	l L	
30	л Л	l' L'	l' L'	Перед й Й
31	м М	m M	m M	
32	м М	m' M'	m' M'	Перед й Й
33	н Н	n N	n N	
34	н Н	n' N'	n' N'	Перед й Й
35	о О	o O	o O	
36	п П	p P	p P	
37	п П	p' P'	p' P'	Перед й Й
38	р Р	r R	r R	
39	р Р	r' R'	r' R'	Перед й Й
40	с С	s S	s S	
41	с С	s' S'	s' S'	Перед й Й
42	т Т	t T	t T	

Продовження табл. 2

43	т Т	t' T'	t' T'	Перед й Й
44	у У	u U	u U	
45	oy Oy	ũ Ü	uw Uh	
46	8 8	8 8	uw Uw	
47	ф Ф	f F	f F	
48	ф Ф	f' F'	f' F'	Перед й Й
49	х Х	x X	kh Kh	
50	х Х	x' X'	kh' Kh'	Перед й Й
51	ц Ц	c C	c C	
52	ц Ц	c' C'	c' C'	Перед й Й
53	ч Ч	č Č	ch Ch	
54	ч Ч	č' Č'	ch' Ch'	Перед й Й
55	ш Ш	š Š	sh Sh	
56	ш Ш	š' Š'	sh' Sh'	Перед й Й, ч Ч
57	щ Щ	ŝ Š̂	shch Shch	
58	щ Щ	ŝ' Š̂'	shch' Shch'	Перед й Й
59	ь Ъ	ǒ Ő	oh Oh	
60	ы Ы	y Y	yw Yw	
61	ь Ь	j J	j J	
62	ь Ь	j' J'	j' J'	Перед у У, 8 8
63	ь Ь	ĵ Ĵ	hj HJ	В ізолюванні позиції
64	ѣ Ё	ě Ě	ieh Ieh	
65	ю Ю	ju Ju	ju Ju	
66	ж Ж	ü Ü	juw Juw	
67	ѣ Ж	ïü Ĭü	jwuw Jwuw	
68	ѣ Ѣ	ō Ō	otw Otw	
69	ѣ Ѣ	ō Ō	ow Ow	
70	ѣ Ѣ	ō Ō	owh Owh	
71	о О	ô Ô	oow Oow	
72	а А	ä Ä	jaw Jaw	
73	ѣ А	ĩa Ĭa	jwaw Jwaw	
74	ѣ А	ĩa Ĭa	jwa Jwa	
75	е Е	ě Ě	ihe Ihe	
76	е Е	ě Ě	ewh Ewh	
77	ѣ Ѣ	k K	xh Xh	
78	ѣ Ѣ	k' K'	xh' Xh'	Перед й Й
79	ѣ Ѣ	β P	ph Ph	
80	ѣ Ѣ	β' P'	ph' Ph'	Перед й Й
81	ѣ Ѣ	f F	fh Fh	
82	ѣ Ѣ	f' F'	fh' Fh'	Перед й Й
83	v V	ý Ý	yh Yh	
84	˘ (м'який наголос)	˘ (м'який наголос)	, ^	
85	˘ (макрон)	˘ (макрон)	˘ ^	
86	˘ (коротка)	˘ (коротка)	˘ v	
87	˘ (арка)	˘ (арка)	˘ ^	
88	˘ (оксія)	˘ (оксія)	˘ '	
89	˘ (гравіс)	˘ (гравіс)	˘ `	

Кінець табл. 2

90	˘(титло)	˘(титло)	˘ˆ	
91	˙(крапка-похила)	˙(крапка-похила)	˙/	
92	¨(знак діарезису)	¨(знак діарезису)	\\	

Пояснення до Таблиці 2

У системі А нарядкові літерні вставки (під буквеними титлами) пишуть у рядок у дужках на місці пропущених літер.

У системі А діакритичні знаки ставлять над відповідними транслітерованими буквами:

- «˘» (м'який наголос),
- «˘ˆ» (макрон),
- «˙» (коротка),
- «˙ˆ» (арка),
- «˙/» (оксія),
- «˙/» (гравіс),
- «˘ˆ» (титло),
- «˙/» (крапка-похила),
- «¨» знак діарезису.

У системі А одна літера може мати два діакритичні знаки – м'який наголос і оксію або м'який наголос і важкий наголос (гравіс).

У системі Б транслітеровані діакритичні знаки використовують у деталізованій транслітерації і ставлять після відповідних латиничних букв:

- «˘,ˆ» (м'який наголос),
- «˘ˆˆ» (макрон),
- «˙˙» (коротка),
- «˙/» (арка),
- «˙/» (оксія),
- «˙/» (гравіс),
- «˘ˆˆ» (титло),
- «˙/» (крапка-похила),
- знак діарезису «\\».

Таблиця 3. Правила транслітерації новоукраїнських текстів (від 1798 року)

№	Кирилиця	Латиниця А	Латиниця Б	Примітки
1	а А	a A	a A	
2	б Б	b B	b B	
3	б Б	b' B'	b' B'	Перед й Й
4	в В	v V	v V	
5	в В	v' V'	v' V'	Перед й Й
6	г Г	ǵ Ğ	gh Gh	
7	г Г	ǵ' Ğ'	gh' Gh'	Перед й Й
8	г Г	g G	g G	
9	г Г	g' G'	g' G'	Перед й Й
10	д Д	d D	d D	
11	д Д	d' D'	d' D'	Перед й Й
12	е Е	e E	e E	
13	є Є	je Je	je Je	Крім алфавітів М. Гатцука та М. Максимовича

Продовження табл. 3

14	ж	Ж	ž	Ž	zh	Zh	
15	ж	Ж	ž'	Ž'	zh'	Zh'	Перед й Й
16	з	З	z	Z	z	Z	
17	з	З	z'	Z'	z'	Z'	Перед й Й
18	и	И	y	Y	y	Y	
19	і	І	i	I	i	I	
20	ї	Ї	ï	Ï	ji	Ji	
21	й	Й	j	J	j	J	
22	й	Й	j'	J'	j'	J'	Перед а А, е Е, і І, у У, 8 8
23	к	К	k	K	k	K	
24	к	К	k'	K'	k'	K'	Перед й Й
25	л	Л	l	L	l	L	
26	л	Л	l'	L'	l'	L'	Перед й Й
27	м	М	m	M	m	M	
28	м	М	m'	M'	m'	M'	Перед й Й
29	н	Н	n	N	n	N	
30	н	Н	n'	N'	n'	N'	Перед й Й
31	о	О	o	O	o	O	
32	п	П	p	P	p	P	
33	п	П	p'	P'	p'	P'	Перед й Й
34	р	Р	r	R	r	R	
35	р	Р	r'	R'	r'	R'	Перед й Й
36	с	С	s	S	s	S	
37	с	С	s'	S'	s'	S'	Перед й Й
38	т	Т	t	T	t	T	
39	т	Т	t'	T'	t'	T'	Перед й Й
40	у	У	u	U	u	U	
41	ф	Ф	f	F	f	F	
42	ф	Ф	f'	F'	f'	F'	Перед й Й
43	х	Х	x	X	kh	Kh	
44	х	Х	x'	X'	kh'	Kh'	Перед й Й
45	ц	Ц	c	C	c	C	
46	ц	Ц	c'	C'	c'	C'	Перед й Й
47	ч	Ч	č	Č	ch	Ch	
48	ч	Ч	č'	Č'	ch'	Ch'	Перед й Й
49	ш	Ш	š	Š	sh	Sh	
50	ш	Ш	š'	Š'	sh'	Sh'	Перед й Й, ч Ч
51	щ	Щ	š	Š	shch	Shch	
52	щ	Щ	š'	Š'	shch'	Shch'	Перед й Й
53	ь	Ь	j	J	j	J	
54	ь	Ь	j'	J'	j'	J'	Перед а А, е Е, і І, у У, 8 8
55	ь	Ь	ĵ	Ĵ	hj	HJ	В ізольованій позиції
56	ю	Ю	ju	Ju	ju	Ju	
57	я	Я	ja	Ja	ja	Ja	
58	’	’	’	’	’	’	
59	ë	Ë	ö	Ö	jow	Jow	
60	є	Є	è	È	ew	Ew	В алфавітах М. Гатцука та М. Максимовича
61	é	É	jé	Jé	je'	Je'	

Кінець табл. 3

62	ı	I	î	Î	ih	Ih	
63	í	Í	í	Í	i'	I'	
64	ÿ	Ÿ	ÿ	Ÿ	uh	Uh	
65	8	8	8	8	uw	Uw	
66	8	8	8	8	uw'	Uw'	
67	ц	Ц	dž	Dž	dh	Dh	
68	ц	Ц	dž'	Dž'	dh'	Dh'	Перед й Й
69	ѣ	Ђ	ö	Ö	oh	Oh	
70	ы	Ы	y	Y	yw	Yw	
71	ѣ	Ђ	é	Ê	ieh	Ieh	
72	э	Э	ē	Ē	ehw	Ehw	
73	ж	Ж	ü	Ü	juw	Juw	
74	а	А	ä	Ä	jaw	Jaw	
75	ž	Ž	ķ	Ķ	xh	Xh	
76	ž	Ž	ķ'	Ķ'	xh'	Xh'	Перед й Й
77	ψ	Ψ	β	Ρ	ph	Ph	
78	ψ	Ψ	β'	Ρ'	ph'	Ph'	Перед й Й
79	ϕ	Θ	f̂	F̂	fh	Fh	
80	ϕ	Θ	f̂'	F̂'	fh'	Fh'	Перед й Й
81	v	V	ÿ	Ÿ	yh	Yh	
82	g	G	ġ	Ġ	gw	Gw	
83	g	G	ġ'	Ġ'	gw'	Gw'	Перед й Й
84	j	J	ĩ	Ĩ	jh	Jh	
85	^ (дашок)		^ (дашок)		^		
86	"(діарезис)		"(діарезис)		\		
87	^(пасрок)		^(пасрок)		#		

Пояснення до Таблиці 3

Позиції 1–58 відповідають сучасному українському алфавіту.

У системі А надрядкові діакритичні знаки ставлять над відповідними транслітерованими буквами:

- «^» (дашок, або циркумфлекс),
- «"» (діарезис),
- «'» (пасрок).

У системі Б транслітеровані діакритичні знаки ставлять після відповідних транслітерованих букв:

- «^» (дашок, або циркумфлекс),
- «\» (діарезис),
- «#» (пасрок).

Таблиця 4. Приклади транслітерації давньоукраїнських і староукраїнських слів і текстів

Кирилиця	Латиниця А	Латиниця Б
Вържшти	Vjrüšti	Vjrjuwshti
Леѣіко́н славєноро́сскій, и имєнь тлѣкованїЄ	Lêkîkôn slavênorôsskîj, y ymênö tlôkovániÊ	Lewxhihkoow'n slavewnrow'sskîj, y' y'/mewnoh tlohkova'njiEw
Киѣовїа	Kîyóvïä	Kihyo'vjijaw
Славєнскиа правилноє сѣнтагма	Slavênskyä pravylnoê syntagma	Slavewnskyjaw pravylnoew syhntagma

Таблиця 5. Приклади транслітерації сучасних українських топонімів

Кирилиця	Латиниця А	Латиниця Б
Вінниця	Vinnycja	Vinnycja
Дніпро	Dnipro	Dnipro
Донецьк	Donecjk	Donecjk
Житомир	Žytomyr	Zhytomyr
Запоріжжя	Zaporižžja	Zaporizhzhja
Івано-Франківськ	Ivano-Frankivsjk	Ivano-Frankivsjk
Київ	Kyïv	Kyjiv
Кропивницький	Kropyvnycjkyj	Kropyvnycjkyj
Луганськ	Luġansjk	Lughansjk
Луцьк	Lucjk	Lucjk
Львів	Ljviv	Ljviv
Миколаїв	Mykolaïv	Mykolajiv
Одеса	Odesa	Odesa
Полтава	Poltava	Poltava
Рівне	Rivne	Rivne
Сімферополь	Simferopolj	Simferopolj
Суми	Sumy	Sumy
Тернопіль	Ternopilj	Ternopilj
Ужгород	Užġorod	Uzhghorod
Харків	Xarkiv	Kharkiv
Херсон	Xerson	Kherson
Хмельницький	Xmeljnycjkyj	Khmeljnycjkyj
Черкаси	Čerkasy	Cherkasy
Чернівці	Černivci	Chernivci
Чернігів	Černiġiv	Chernighiv
Україна	Ukraïna	Ukrajina

Таблиця 6. Правила фонематичної транскрипції сучасних українських текстів

№	Кирилиця	Міжнародний фонетичний алфавіт	X-SAMPA	Примітки
1	а А	ɑ	A	
2	б Б	b	b	
3	в В	v	P	
4	г Г	ɣ	G	
5	г Г	ɣ	G	
6	д Д	d̪	d -	Окрім як перед є Є, і І, ь Ь, ю Ю, я Я
7	д Д	dʲ	d^j	Перед є Є, і І, ь Ь, ю Ю, я Я
8	е Е	ɛ	E	
9	є Є	jɛ	jE	У початковій позиції, після апострофа та після а А, е Е, є Є, и И, і І, ї Ї, о О, у У, ь Ь, ю Ю, я Я
10	є Є	ɛ	E	Після б Б, в В, г Г, ґ Ґ, д Д, ж Ж, з З, к К, л Л, м М, н Н, п П, р Р, с С, т Т, ф Ф, х Х, ц Ц, ч Ч, ш Ш, щ Щ
11	ж Ж	ʒ	Z	
12	з З	z	z	Окрім як перед є Є, і І, ь Ь, ю Ю, я Я

Кінець табл. 6

13	з	З	z^j	$z^{\wedge}j$	Перед є Є, і І, ь Ь, ю Ю, я Я
14	и	И	i	l	
15	і	І	i	i	
16	ї	Ї	ji	ji	
17	й	Й	j	j	
18	к	К	k	k	
19	л	Л	l	$l-$	Окрім як перед є Є, і І, ь Ь, ю Ю, я Я
20	л	Л	l^j	$l^{\wedge}j$	Перед є Є, і І, ь Ь, ю Ю, я Я
21	м	М	m	m	
22	н	Н	n	$n-$	Окрім як перед є Є, і І, ь Ь, ю Ю, я Я
23	н	Н	n	$n^{\wedge}j$	Перед є Є, і І, ь Ь, ю Ю, я Я
24	о	О	o	o	
25	п	П	p	p	
26	р	Р	r	r	
27	с	С	s	s	Окрім як перед є Є, і І, ь Ь, ю Ю, я Я
28	с	С	s^j	$s^{\wedge}j$	Перед є Є, і І, ь Ь, ю Ю, я Я
29	т	Т	t	$t-$	Окрім як перед є Є, і І, ь Ь, ю Ю, я Я
30	т	Т	t^j	$t^{\wedge}j$	Перед є Є, і І, ь Ь, ю Ю, я Я
31	у	У	u	u	
32	ф	Ф	f	f	
33	х	Х	x	x	
34	ц	Ц	ts	ts	Окрім як перед є Є, і І, ь Ь, ю Ю, я Я
35	ц	Ц	ts^j	$ts^{\wedge}j$	Перед є Є, і І, ь Ь, ю Ю, я Я
36	ч	Ч	t^j	$t^{\wedge}jS$	
37	ш	Ш	$\int$	S	
38	щ	Щ	$\int^j$	$St^{\wedge}jS$	
39	ь	Ь	$-$	$-$	
40	ю	Ю	ju	ju	У початковій позиції, після апострофа та після а А, е Е, є Є, и И, і І, ї Ї, й Й, о О, у У, ь Ь, ю Ю, я Я
41	ю	Ю	u	u	Після б Б, в В, г Г, ґ Ґ, д Д, ж Ж, з З, к К, л Л, м М, н Н, п П, р Р, с С, т Т, ф Ф, х Х, ц Ц, ч Ч, ш Ш, щ Щ
42	я	Я	ja	jA	У початковій позиції, після апострофа та після а А, е Е, є Є, и И, і І, ї Ї, й Й, о О, у У, ь Ь, ю Ю, я Я
43	я	Я	a	A	Після б Б, в В, г Г, ґ Ґ, д Д, ж Ж, з З, к К, л Л, м М, н Н, п П, р Р, с С, т Т, ф Ф, х Х, ц Ц, ч Ч, ш Ш, щ Щ
44	,	,	$-$	$-$	

Таблиця 7. Правила латинізації фонетичних позначень радянського періоду для звуків української мови

Позначення радянської фонетичної школи	Позначення Міжнародного фонетичного алфавіту	Примітка
а	ɑ	Під наголосом після голосних і твердих приголосних і на початку слова
а	ɐ	У ненаголошеній позиції та після палаталізованих приголосних
а ^е	ɜ	Асимільований
о	o	Під наголосом після голосних і твердих приголосних і на початку слова
о ^е	ɵ	Асимільований
о ^у	ɔ	Асимільований
у	u	Під наголосом після голосних і твердих приголосних і на початку слова
у	ʊ	У ненаголошеній позиції та після палаталізованих приголосних
і	i	
и	i ⁺	
и ^е	ɪ ⁺	У ненаголошеній позиції
е	ɛ	Під наголосом після голосних і твердих приголосних і на початку слова
е ^и	ɛ ⁻	У ненаголошеній позиції
е ^і	e	Асимільований
е	e	Після палаталізованих приголосних
п	p	
п', п ^б	p ^j	
б	b	
б', б ^б	b ^j	
т	t	
т', т ^б	t ^j	
д	d	
д', д ^б	d ^j	
с	s	
с', с ^б	s ^j	
з	z	
з', з ^б	z ^j	
ш	ʃ	
ш', ш ^б	ʃ ^j	
ж	ʒ	
ж', ж ^б	ʒ ^j	
х	x	
х', х ^б	x ^j	
г	ɣ	Перед голосними а, о, у, и, е
г	ɣ	Перед дзвінками приголосними та в кінці слова
г', г ^б	ɣ ^j	
ф	f	
ф', ф ^б	f ^j	

Кінець табл. 7

ц	ʦ	
ц', ц ^b	ʦʲ	
ц':, ц ^b :	tʰʦʲ, tʰ:ʦʲ	
џ	dʒ	
џ'	dʒʲ	
ч	tʃ	
ч'	tʃʲ	
ч':, ч ^b :	tʰtʃʲ, tʰ:ʃʲ	
џж	dʒʒ	
џж'	dʒʒʲ	
в	v	
в	ʋ	
в', в ^b	vʲ	
w	β	
w', w ^b	βʲ	
ў	β	
л	l	
л', л ^b	lʲ	
м	m	
м', м ^b	mʲ	
н	n	
н', н ^b	nʲ	
р	r	
р', р ^b	rʲ	
й	j	
ј	j	
ї	j	

Доповідь «Транслітераційний стандарт державної мови як чинник євроінтеграції України» було заслухано на пленарному засіданні IV Міжнародної конференції Української асоціації когнітивної лінгвістики і поезики (УАКЛіП) «Лінгвістика і виклики сучасного світу: перетинаючи дослідницькі кордони» (22–23 травня 2025 року, Київ, Україна) і схвалено. Відповідно учасники конференції звернулися до уряду України з проханням прискорити впровадження цього стандарту (див. Додаток).

Без практичного впровадження цього стандарту нам буде важко пояснити світові, чому назви пам'яток старо- і давньоукраїнської доби – зокрема назви праць Памва Беринди, Мелетія Смотрицького та Лаврентія Кукіля (Зізанія) – потрібно транслітерувати за українською, а не російською нормою. Без практичного впровадження цього стандарту навряд чи можна сподіватися на регулярну присутність української мови в сучасних мовних технологіях. Тому цей стандарт є запорукою успішної інтеграції української мови у світові процеси як рівного партнера.

4 ВИСНОВКИ ТА НАПРЯМИ ПОДАЛЬШИХ ДОСЛІДЖЕНЬ

Упровадження стандарту державної мови з транслітерації забезпечить для України такі позитивні наслідки в правовому, політичному, соціально-економічному, лінгвістичному, технологічному, історичному та екзистенційному планах.

1. Унаслідок запровадження такого стандарту державної мови Україна отримає доступні та науково обґрунтовані правила транслітерації, які відповідають міжнародним вимогам – зокрема, узгоджуються з широковживаним у Європі міжнародним транслітераційним

стандартом ISO 9:1995. Це стане потужним чинником ефективної мовнотехнологічної та мовно-інформаційної євроінтеграції нашої держави.

2. Запровадження цього стандарту дасть українським науковцям змогу латинізувати ново-, старо- і давньоукраїнські тексти відповідно до українських традицій і українського стандарту, а не користуватися російськими чи англійськими правилами.

3. Запровадження такого стандарту поставить процес української транслітерації у правову відповідність до вимог резолюцій ООН IV/20 – «Про зменшення кількості екзонімів» – і V/13 – «Про переважність національних форм географічних назв» – а також Закону України «Про забезпечення функціонування української мови як державної».

4. Запровадження стандарту державної мови з транслітерації має велике екзистенційне значення, даючи змогу ефективніше протидіяти фальсифікаціям ворожої пропаганди щодо «меншовартості» та «вторинності» української мови.

5. Запровадження такого стандарту дасть змогу науковцям і освітянам використовувати для фонетичної транскрипції українських текстів не віджили радянську систему, а Міжнародний фонетичний алфавіт.

6. Запровадження цього стандарту поставить Україну в один ряд із провідними технологічними державами світу, які вдаються до наукової латинізації текстів у процесах опрацювання природної мови.

7. Запровадження стандарту державної мови з транслітерації зробить дії України більш ефективними й у військовій сфері.

Оскільки використання стандарту державної мови з транслітерації передбачає перетворення великих обсягів текстових даних, необхідно розробити відповідний автоматичний інструмент латинізації – подібно до того, як це було зроблено для завдання фонемізації українських текстів (Vakulenko, 2022). Для випадків, коли латинізація давньо- і староукраїнських текстів не передбачає їхнього відновлення після ретранслітерації, слід розробити спрощену систему транскодування, яка спрощує латинізоване представлення літер за рахунок точності та взаємної однозначності. Стандарт державної мови з транслітерації має великий потенціал застосування, який не обмежується традиційними завданнями типології, перекладу та зіставного й історичного мовознавства. Він необхідний для належної комунікації з міжнародними центрами збереження історичної спадщини. Цей стандарт є невід’ємним складником різноманітних завдань опрацювання природної мови, які передбачають взаємнооднозначну латинізацію значних обсягів українських текстів – машинного перекладу, пошуку інформації в багатомовних джерелах, порівняння текстів різними мовами тощо.

СПИСОК ЛІТЕРАТУРИ

- Берында, Памво. (1627). *Леѣжкѡн славенорѡскій, и ѡмєнь тлѣкованіє*. Київівл. <http://litopys.org.ua/berlex/be03.htm>
- Вакуленко, М. О. (2015). Українська термінологія: комплексний лінгвістичний аналіз: [монографія]. Івано-Франківськ: Фоліант. 2015. 361 с.
- Вакуленко, М. О. (2025 SP). Прикладні та екзистенційні аспекти впровадження національного стандарту української латиниці. *Studia philologica*, 1(24), 45-60. DOI: 10.28925/2311-2425.2025.244
- Вакуленко, Максим. (2025 BeS). Мовознавчі та дидактичні аспекти виходу з української фонетичної кризи. *Balkanica et Slavia*, 11-22.
- ДСТУ 9112:2021 (NEQ ISO 9:1995). Кирилично-латинична транслітерація та латинично-кирилична ретранслітерація українських текстів. Правила написання.
- Закон України «Про забезпечення функціонування української мови як державної». (2025). <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2704-19#Text>
- Зізаній, Лаврентій. (1596). *Граматіка словєнска*. Вилно. <http://litopys.org.ua/zyzgram/zy09.htm>
- Калита, А. А., & Тараненко, Л. І. (2008). Фонетика: перспективи, методи та засоби досліджень. *Науковий вісник Волинського університету імені Лесі Українки. Філологічні науки*, (5), 297-299.
- Про впровадження транслітерації українського алфавіту латиницею. (2010). Постанова Кабінету Міністрів України від 27 січня 2010 року №55. <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/55-2010-%D0%BF>
- Смотрискій, Мелетій. (1619). *Грамматики. Славенския правилное сунтама*. <http://litopys.org.ua/smotrgram/sm12.htm>
- Church Slavic romanization table*. (2022). *ALA-LC Church Slavic*.

- <https://www.loc.gov/catdir/cpso/romanization/churchsl.pdf>
- ČSN ISO 9. (2002). *Informace a dokumentace – Transliterace cyrilice do latinky – slovanské a neslovanské jazyky. technicke-normy-csn.cz/csn-iso-9-010185-158060.html#*
- Cyrillic – ESLL transliteration table. (2024). brill-esll.stippweb.nl/projectdocuments/form/31951/8/
- IPA charts and sub-charts in four fonts. (2018). https://www.internationalphoneticassociation.org/IPAcharts/IPA_Kiel_2018_full.pdf
- ISO 9:1995. *Information and documentation – Transliteration of Cyrillic characters into Latin characters – Slavic and non-Slavic languages*. iso.org/standard/3589.html
- ISO 843:1997. *Information and documentation. Conversion of Greek characters into Latin characters*. iso.org/obp/ui/#iso.std.iso.843.ed-1.v2.en
- NF Z46-001.1995-06-01. (1995). *Information and documentation. Transliteration of Cyrillic characters into Latin characters. Slavic and non-Slavic languages*. Deutsches Institut für Normung. din.de/en/wdc-beuth.din21.12351958
- Shevchenko, A., Kondratenko, Y., Slyusar, V., Zhukov, Y., Kondratenko, G., & Vakulenko, M. (2023). Main directions for implementation of the artificial intelligence strategy in Ukraine. In V. Vychuzhanin (ed.), *Information processing in control and decision-making systems. Problems and solutions*, 7–33.
- Vakulenko, Maksym O. (2018). Ukrainian vowel phones in the IPA context. *Govor*, 35 (2), 189–214. <https://www.hfiloloskod.hr/images/HFD/Govor/Govor-2-2018-web.pdf>. DOI: 10.22210/govor.2018.35.11
- Vakulenko, Maksym O. (2019). Ukrainian Consonant Phones in the IPA Context with Special Reference to /v/ and /gh/. *Linguistica online* 22, 36–61. <http://www.phil.muni.cz/linguistica/art/vakulenko/vak-001.pdf>
- Vakulenko, M. O. (2022). A Tool for Scholarly Phonemic Transcription of Ukrainian Texts. In *Proceedings of the 2022 12th International Conference on Advanced Computer Information Technologies (ACIT)*. 26–28 September 2022, Spišská Kapitula, Slovakia. Pp. 516–519. DOI: 10.1109/ACIT54803.2022.9913111
- Vakulenko, Maksym. (2023). Normalization of Ukrainian letters, numerals, and measures for natural language processing. *Digital Scholarship in the Humanities* 38 (3), 1307–1321. DOI: 10.1093/llc/fqac090
- Vakulenko, Maksym. (2024). Transliteration. In *Encyclopedia of Slavic Languages and Linguistics Online*, Editor-in-Chief: Marc L. Greenberg, General Editor: Lenore A. Grenoble. <https://referenceworks.brill.com/display/entries/ESLO/COM-038593.xml?ebody=full-html>. DOI: 10.1163/2589-6229_ESLO_COM_038593

REFERENCES

- Bewhrywnda, Pamvo. (1627). *Lewxhihkoow'n slavewnorow'sskijj, y' y'mewnoh tlohkova'njiEw* [A slavenorossian vocabulary and explanation of names]. *Kihyo'vjijaw*. <http://litopys.org.ua/berlex/be03.htm> [in Ukrainian]
- Church Slavic romanization table. (2022). *ALA-LC Church Slavic*. <https://www.loc.gov/catdir/cpso/romanization/churchsl.pdf>
- ČSN ISO 9. (2002). *Informace a dokumentace – Transliterace cyrilice do latinky – slovanské a neslovanské jazyky. technicke-normy-csn.cz/csn-iso-9-010185-158060.html#*
- Cyrillic – ESLL transliteration table. (2024). brill-esll.stippweb.nl/projectdocuments/form/31951/8/
- DSTU 9112:2021. (2022). *Informacija i dokumentacija. Kyrylychno-latynychna transliteracija ta latynychno-kyrylychna retransliteracija ukrajinsjkykh tekstiv. Pravyly napysannja* [Information and documentation. Cyrillic-Latin transliteration and Latin-Cyrillic re-transliteration of Ukrainian texts. Writing rules] [in Ukrainian].
- IPA charts and sub-charts in four fonts. (2018). https://www.internationalphoneticassociation.org/IPAcharts/IPA_Kiel_2018_full.pdf
- ISO 9:1995. *Information and documentation – Transliteration of Cyrillic characters into Latin characters – Slavic and non-Slavic languages*. iso.org/standard/3589.html
- ISO 843:1997. *Information and documentation. Conversion of Greek characters into Latin characters*. iso.org/obp/ui/#iso.std.iso.843.ed-1.v2.en
- Kalyta, A. A., & Taranenko, L. I. (2008). Fonetyka: perspektyvy, metody ta zasoby doslidzhenj [Phonetics: Perspectives, methods, and means of investigation]. *Naukovyj visnyk Volynsjkogho universytetu imeni Lesi Ukrajinky. Filologichni nauky*, (5), 297–299.
- Law of Ukraine. (2025). *Pro zabezpechennja funkcionuvannja ukrajinsjkoji movy jak derzhavnoji* [On ensuring the functioning of the Ukrainian language as the state language]. zakon.rada.gov.ua/laws/show/2704-19#Text [in Ukrainian]
- NF Z46-001.1995-06-01. (1995). *Information and documentation. Transliteration of Cyrillic characters into Latin characters. Slavic and non-Slavic languages*. Deutsches Institut für Normung. din.de/en/wdc-beuth.din21.12351958
- Pro vporjadkuvannja transliteraciji ukrajinsjkogho alfavitu latynyceju* [On the arrangement of the transliteration of the Ukrainian alphabet into the Latin alphabet]. (January 27, 2010). Resolution No. 55 of the Cabinet of Ministers of Ukraine. zakon.rada.gov.ua/laws/show/55-2010-%D0%BF#Text [in Ukrainian]
- Shevchenko, A., Kondratenko, Y., Slyusar, V., Zhukov, Y., Kondratenko, G., & Vakulenko, M. (2023). Main directions for implementation of the artificial intelligence strategy in Ukraine. In V. Vychuzhanin (ed.), *Information*

- processing in control and decision-making systems. Problems and solutions*, 7–33.
- Smotryskij, Mewlewtyj (1619). *Грамматику. Slavewnskyjaw pravylnoew syhntagma*. <http://litopys.org.ua/smotrgram/sm12.htm> [in Ukrainian]
- Vakulenko, M. O. (2015). *Ukrajinsjka terminologhija: kompleksnyj linghivistychnyj analiz [Ukrainian terminology: complex linguistic analysis]*. Ivano-Frankivsk: Foliant. 361 p. [in Ukrainian]
- Vakulenko, Maksym O. (2018). Ukrainian vowel phones in the IPA context. *Govor*, 35 (2), 189–214. <https://www.hfiloloskod.hr/images/HFD/Govor/Govor-2-2018-web.pdf>. DOI: 10.22210/govor.2018.35.11
- Vakulenko, Maksym O. (2019). Ukrainian Consonant Phones in the IPA Context with Special Reference to /v/ and /gh/. *Linguistica online* 22, 36–61. <http://www.phil.muni.cz/linguistica/art/vakulenko/vak-001.pdf>
- Vakulenko, M. O. (2022). A Tool for Scholarly Phonemic Transcription of Ukrainian Texts. In *Proceedings of the 2022 12th International Conference on Advanced Computer Information Technologies (ACIT)*. 26–28 September 2022, Spišska Kapitula, Slovakia. Pp. 516–519. DOI: 10.1109/ACIT54803.2022.9913111
- Vakulenko, Maksym. (2023). Normalization of Ukrainian letters, numerals, and measures for natural language processing. *Digital Scholarship in the Humanities* 38 (3), 1307–1321. DOI: 10.1093/llc/fqac090
- Vakulenko, Maksym. (2024). Transliteration. In *Encyclopedia of Slavic Languages and Linguistics Online*, Editor-in-Chief: Marc L. Greenberg, General Editor: Lenore A. Grenoble. <https://referenceworks.brill.com/display/entries/ESLO/COM-038593.xml?ebody=full-html>. DOI: 10.1163/2589-6229_ESLO_COM_038593
- Vakulenko, Maksym. (2024 ICMRSS). Positional Variations of Ukrainian Back Vowel Formants. In *Proceedings of the 8th International Conference on Modern Research in Social Sciences (ICMRSS)*, pp. 1–12. 19–21 April 2024, Athens, Greece. Diamonds Science Publishing. <https://www.dpublication.com/abstract-of-8th-icmrss/18-iss7-3279/>. DOI: 10.33422/icmrss.v1i1.301
- Vakulenko, M. O. (2025 SP). Prykladni ta ekzystencijni aspekty vprovadzhennja nacionaljnogho standartu ukrajinsjkoji latynyci [Applied and existential aspects of the Ukrainian Latinics national standard implementation]. *Studia philologica*, 1(24), 45–60. DOI: 10.28925/2311-2425.2025.244 [in Ukrainian]
- Vakulenko, Maksym. (2025 BeS). Movoznavchi ta dydaktychni aspekty vykhodu z ukrajinsjkoji fonetychnoji kryzy [Linguistic and didactic aspects of overcoming the Ukrainian phonetic crisis]. *Balkanica et Slavia*, 11–22 [in Ukrainian].
- Zjizanjij, Lavrewntijj. (1596). *Ghramati'ka slovewnska [Slovenian grammar]*. Vylno. <http://litopys.org.ua/zyzgram/zy09.htm> [in Ukrainian]

Додаток

Українська асоціація
когнітивної лінгвістики і
поетики

03150, Київ-150,
вул. Велика
Васильківська, 73.
Тел.: (097) 592-07-07,
<http://uaclip.at.ua>
uaclip@ukr.net

Ukrainian Association
of Cognitive
Linguistics and Poetics

03150, Kyiv-150,
Velyka Vasylkivska
Street, 73,
Ph.: (044) 287-23-95,
<http://uaclip.at.ua>
uaclip@ukr.net

Кабінету Міністрів України
Верховній Раді України
«9» червня 2025 року

ЗВЕРНЕННЯ

Просимо прискорити впровадження національного транслітераційного стандарту ДСТУ 9112:2021 як стандарту державної мови, яке було розпочате в 2024 році листом до Кабінету Міністрів України ВА-17739112 від 01.09.2024 і про що йшлося в листах Міністерства юстиції України від 02.09.2024 № 122528/В-26911/7.1.3 (вх. № 1351/24 від 03.09.2024) і Міністерства культури та інформаційної політики України від 03.09.2024 № 3269/В-3189/24-ЗВГ (вх. № 1358/24 від 04.09.2024) та від 04.09.2024 № 3282/В-3213/ПВТ/24-ЗВГ (вх. № 1364/24 від 05.09.2024).

Звернення підписали учасники IV Міжнародної конференції Української асоціації когнітивної лінгвістики і поетики (УАКЛіП) «Лінгвістика і виклики сучасного світу: перетинаючи дослідницькі кордони» (22–23 травня 2025 р.):

Бондаренко Є.В., доктор філологічних наук, професор, професор кафедри англійської філології та методики викладання іноземної мови Харківського національного університету імені В.Н. Каразіна

Вакуленко М.О., доктор філологічних наук, старший науковий співробітник, науковий співробітник Університету прикладних наук "Вища школа Дармштадта", Дармштадт, Німеччина

Воробйова О.П., доктор філологічних наук, професор, професор кафедри теорії, практики та перекладу англійської мови факультету лінгвістики Національного технічного університету України «КПІ імені Ігоря

Сікорського»

Голик С.В., кандидат економічних наук, доцент, завідувач кафедри англійської філології Ужгородського національного університету

Давидюк Ю.Б., кандидат філологічних наук, доцент, доцент кафедри германської філології та перекладознавства Хмельницького національного університету

Дем'янчук Ю.І., кандидат економічних наук, доцент кафедри іноземних мов та перекладознавства Львівського державного університету безпеки життєдіяльності

Кириєс Н.І., кандидат економічних наук, доцент кафедри готельно-ресторанної та курортної справи Полтавського університету економіки і торгівлі

Китаєва С.О., кандидат педагогічних наук, доцент, доцент кафедри англійської мови Національного університету «Києво-Могилянська академія»

Кутаєва Н.О., асистент, аспірант кафедри англійської філології Львівського національного університету імені Івана Франка

Куш Е.О., кандидат філологічних наук, доцент, доцент Національного університету «Запорізька політехніка»

Орлов О.П., кандидат філологічних наук, доцент, доцент кафедри англійської та німецької філології Полтавського національного педагогічного університету імені В.Г. Короленка

Присяжнюк Л.Ф., кандидат філологічних наук, доцент, доцент кафедри іноземних мов Навчально-наукового інституту міжнародних відносин Київського національного університету імені Тараса Шевченка

Радецька С.В., кандидат педагогічних наук, доцент, доцент кафедри лінгвістики та перекладу Київського столичного університету імені Бориса Грінченка

Самосієнко Я.Я., аспірант Національного технічного університету України «КПІ імені Ігоря Сікорського»

Філіппова Н.М., кандидат філологічних наук, доцент, завідувач кафедри прикладної лінгвістики Національного університету кораблебудування імені адмірала Макарова

Чередниченко О.І., доктор педагогічних наук, професор, академік АН вищої школи України, Академік-секретар Відділення філології, мистецтвознавства і масової комунікації Академії наук вищої школи України

Черноватий Л.М., доктор педагогічних наук, професор, професор кафедри перекладознавства імені Миколи Лукаша Харківського національного університету імені В.Н. Каразіна

Президент УАКЛіП

/Підпис/

О.П. Воробйова

Maksym Vakulenko. Draft State Language Transliteration Standard. This article presents a draft of the State Language Transliteration Standard designed to ensure a scientifically grounded, fully reversible, and internationally compatible Romanization of Ukrainian texts from all historical periods. The study addresses the urgent need to harmonize the Ukrainian linguistic space with European norms – above all, with ISO 9:1995 – and to overcome the long-standing dominance of Russian and English practical transcription systems that contradict transliteration principles and distort the authentic Ukrainian writing tradition. Particular emphasis is placed on the historical and existential dimensions of the problem: the Latinization of Ancient and Old Ukrainian texts is crucial for preserving the continuity of Ukrainian written culture and strengthening national identity within global scholarly discourse. The proposed Standard encompasses a comprehensive set of rules, including transliteration for the Ancient Ukrainian, Old Ukrainian, and Modern Ukrainian alphabets (with two parallel systems: System A with diacritics and System B without them), a phonemic transcription scheme for contemporary Ukrainian based on the International Phonetic Alphabet, and Latinization rules for phonetic symbols used in the Soviet phonetic tradition. The article specifies functional domains for each system – from academic publications, cartography, and cultural heritage documentation to telecommunications, multilingual digital platforms, and identity documents. The Standard is fully aligned with Ukrainian legislation and with UN resolutions on the use of authentic national forms of geographical names. The results demonstrate that implementing this Standard is essential for the integration of Ukrainian into modern Natural Language Processing technologies, for enhancing its global visibility, for ensuring accurate citation of historical sources, and for unifying Ukrainian names in international information systems. The article outlines the need to develop an automated Romanization tool and identifies key directions for further research in computational linguistics, phonetics, and language standardization.

Keywords: standard of the state language; transliteration; latinization; Ukrainian Latin alphabet; phonetic transcription; International Phonetic Alphabet.

Received: November 19, 2025

Accepted: December 5, 2025